

ŽIL BYL JEDNOU JEDEN... ANEB REKONSTRUKCE OSOBNÍHO ŽIVOTA PROSTŘEDNICTVÍM PRAMENŮ EVIDENČNÍ POVAHY NA PŘÍKLADU PETRA CINGRA

Stanislav Knob

Stanislav Knob: Once upon the time there was a... reconstruction of personal life through non memoirs sources on the example of Petr Cingr

In general, the authors struggle to create biographies of prominent personalities with a disproportion of the source base to the public and personal life. The aim of the work is to introduce the sources and methods for writing a personal life of virtually any personality, but, for the purpose of illustration, the example of Petr Cingr will be used. Only some sources will be introduced: registers, census records, home registers, and statistics. The advantage of these sources is the fact that they are automatically acquired for all persons (of the parishes, municipalities, countries, states), regardless of whether they are or not famous, important or significant personalities. They are not so burdened with subjective selection and are universally applicable. Of course, the above mentioned sources have been used in historical research for a very long time, even for personal biographies, but, in their interpretation, there are still some reserves. Registers can be used not only for studying the genealogy of the ancestors of the personality, but also for getting to know the household, the important issue of godfathership and its changes, the population habits, the social relations and the transfer of patterns of behaviour, e.g. when choosing a job. Census records provide us with at least some insight into the level of housing and also bring a lot of useful information concerning the individual members of the household. The statistical material usually serves for generalization and determining averages (e.g. life expectancy). This can be used as a benchmark for evaluating individual events from a person's life.

Key words: biography, census, genealogy, godparent, registry book, statistics

Tato studie je v jistém smyslu pokračováním snahy ostravských historiků přiblížit širšímu publiku práci s historickými prameny (zejména) k hospodářským a sociálním dějinám. Dva dosud vyšlé svazky *Pramenů k hospodářským a sociálním dějinám* se setkaly s velice kladnou odezvou a brzy vyjde třetí souborné dílo, které pojme prameny obou předchozích děl a navíc přidá některé další. Tyto knihy představují prameny obecně v jejich šíři a specifičnosti, kritikou a místem uložení. Z hlediska zaměření na hospodářské a sociální dějiny jsou prameny interpretovány spíše z pozice hromadných jevů, které je možné statisticky zpracovat. Naopak níže uvedený text by se chtěl zaměřit na jedno velice konkrétní téma, kterým je rekonstrukce osobního života jedné vybrané osobnosti s využitím několika vybraných pramenů. Ačkoliv budou využity kvantifikační metody, hlavním záměrem bude zachytit individuální a specifické jevy. Cílem práce je představit prameny a metody pro sepsání osobního života v podstatě jakékoliv osobnosti, avšak pro názornost bude využit příklad Petra Cingra.

Inspirací k napsání tohoto článku byla zkušenost se psáním knihy o Petru Cingrovi, kterou jsme společně připravili s Karlem Jiříkem.¹ V případě, že byly už některé závěry připraveny pro tuto monografii, bude na to v textu a poznámkách pod čarou upozorněno.

1 Karel JIŘÍK – Stanislav KNOB, *Život a dílo Petra Cingra (1850–1920)*, Ostrava 2015.

Většina textu je však sepsána na základě dosud nepublikovaného a nově zpracovaného materiálu k osobnosti Petra Cingra.

Obecně se autoři potýkají při tvorbě biografii významných osobností s disproporci pramenné báze k veřejnému a osobnímu životu. Ještě snad více tak tomu je v případě levicových dělnických vůdců, kteří obvykle v rámci stranické ideologie žijí zvláštním životem mučedníka, jenž „pro dobrotu celku obětoval vše, včetně svého osobního štěstí.“ Rodina a rodinný život se tak v oficiálních biografiích osobností dělnického hnutí objevují v těchto konotacích bez ohledu na skutečnost.²

Petr Cingr (1850–1920) byl přední odborový předák horníků (jeden ze zakladatelů Unie horníků rakouských), sociálně-demokratický novinář, agitátor a poslanec říšské rady ve Vídni v letech 1897–1918, poté poslanec a senátor v zákonodárných sborech Československé republiky. Ke konci života psal Cingr své paměti, které se však dosud nepodařilo objevit. Nemáme dochovanou ani osobní korespondenci, takže jsme zpravidla odkázáni na vzpomínky blízkých, zejména syna Petra a spolupracovníků (Jan Prokeš, Josef Pospíšil, Vojtěch Brda...). Většina textů k životu Petra Cingra vznikla jako novinové články k významným výročím a jubileím, ať už za jeho života (oslavné články k Cingrovým 60. a 70. narozeninám), tak po jeho smrti (nekrology, projevy na velkolepém pohřbu, odhalení památníku rok po jeho smrti a poměrně pravidelné připomínky kulatých a půlkulatých výročí od narození a skonu).

Téměř všechny tyto záznamy je možné nalézt v pozůstalosti Josefa Pergla, blízkého spolupracovníka Petra Cingra, která je uložena v Archivu města Ostravy. Hodnota těchto textů je pro badatele vysoká, avšak z pochopitelných důvodů přináší pouze omezený obraz života Petra Cingra. Jednak je většina textů oslavná nebo/a ideologicky, popř. osobní angažovaností zkreslená. Petr Cingr totiž skvěle zapadal do tradičního schématu socialistického vůdce průkopnické generace. Pocházel z chudých poměrů (údajně již v dětství si uvědomil nespravedlivé uspořádání světa!!!), pracoval jako hutník a horník, vstoupil do sociální demokracie, byl perzekuován (vězněn, načas emigroval do Saska), zůstal myšlenec věrný přes četné oběti a zůstal skromným i v době, kdy se stal poslancem. Všechny peníze věnoval na vydávání časopisů a organizační činnost, takže pro rodinu příliš nezůstávalo. Tento zjednodušený, i když ne zcela nepravdivý pohled jsme se pokoušeli obohatit v naší knize. Na tomto místě však jde zejména o postižení osobního života. Z tohoto hlediska se ve výše zmíněných zdrojích dozvídáme obecně velice málo.

Prameny evidenční povahy se pro potřeby této práce rozumí všechny dokumenty, které nevznikly primárně za účelem zanechání historického odkazu (vzpomínky) na danou osobu. Jsou sem počítány prameny, které jsou svojí povahou velmi osobní, např. matriky, avšak jsou pořizovány hromadně všem členům dané farnosti a mají často (alespoň pro 19. století) standardizovanou podobu. To samé platí pro operáty sčítání obyvatelstva a domovské matriky. Výhodou těchto zdrojů je skutečnost, že jsou pořizovány automaticky pro všechny osoby (dané farnosti, obce) bez ohledu na to, zda jsou či nejsou tzv. známými osobnostmi. Nejsou tak zatíženy subjektivním výběrem. Pochopitelně však i ony vyžadují určitou kritiku.³ Tyto prameny budou kombinovány s bohatým statistickým materiálem druhé

2 Lukáš FASORA, *Politická biografie socialistických vůdců v zemích střední Evropy*, Dějiny, teorie, kritika X, 2015, č. 1, s. 124–132.

3 O tom více Lumír DOKOUPIL – Jiří STIBOR, *Církevní a státní matriky*, in: *Prameny k hospodářským*

poloviny 19. a počátku 20. století. Společně by měly vytvořit, resp. v kombinaci s dalšími prameny dotvořit jednotný, poměrně ucelený obraz dané osobnosti a doby, ve které žila.

Ke studiu by se mohly nabízet také další prameny zejména ze světa práce, např. pracovní knížky. Ačkoliv přinášejí primárně záznamy o pracovní činnosti, mohou být velice důležité i pro výzkum osobního života. Díky jednotlivým záznamům můžeme zrekonstruovat časovou osu s místy, kde se daná osoba zdržovala, a podle této osy uskutečnit výzkum matrik. Existují rovněž povolání, která si vedou osobní složky o jednotlivých „členech“. V případě Petra Cingra jsou cenným zdrojem stenografické protokoly z říšské rady. Kromě základních informací o pobytu, povolání, volebním okrsku, politické příslušnosti vzniklo v souvislosti s parlamentní činností několik fotografií Petra Cingra (veduta prvních českých sociálně demokratických poslanců v říšské radě: vedle Petra Cingra také Josef Hybeš, Josef Steiner, Arnošt Berner, Karel Vrátný; nebo fotografie z poslanecké karty na dráhu). Vzhledem k omezenému rozsahu práce bude zaměřena pozornost na tři výše zmíněné typy pramenů evidenční povahy, které mají nejširší uplatnění při psaní biografii.

Matriky

Matriky se mohou stát pramenem k několika důležitým oblastem života dané osobnosti. Jak píše Eduard Maur: „*Matriky [...] jsou [...] pramenem neobyčejně štědrým. Matriční záznam nezachycuje jen základní události lidského života – narození, sňatek a úmrtí. Pomáhá poznat i rodinné prostředí, z něhož jedinec vyšel, společenské kruhy, v nichž si vyhledal manželku, radostné okamžiky, kdy přicházely na svět jeho děti, i tragické chvíle úmrtí nejbližších osob. Výběr kmotrů a svědků určitě ledacos napovídá o společenském prostředí, v němž se zkoumaný jedinec pohyboval, místo narození jednotlivých dětí o jeho geografické mobilitě*“.⁴ S těmito slovy lze jen souhlasit. Díky rozvoji historické demografie, sociálním dějinám, antropologii, genealogii však mohou být tyto informace ještě dále rozvedeny a hlavně interpretovány, jak bude naznačeno níže.

Výzkum matrik můžeme rozdělit do dvou oblastí. Jednak na jejich základě můžeme zachytit původ osobnosti a za druhé jeho rodinný život ve smyslu nukleární rodiny (otec, matka a děti). Studium původu a „startovacích podmínek“ je možné studovat třemi různými způsoby. Předně se můžeme zaměřit na přímé předky dané osoby, tak jak je to v literatuře běžné. Tato metoda nám umožní poznat rodinné vazby, do kterých se daná postava narodila. Můžeme zjistit jména a povolání rodičů a prarodičů. To jsou velmi důležité údaje pro sociální zázemí a status. Dále bychom měli věnovat pozornost domácnosti, ve které sledovaná osoba vyrůstala. Jak uvidíme níže, zdaleka se nemusí skládat jen z rodinných příslušníků. Nakonec můžeme studovat také různé další vazby a skutečnosti, které nám mohou osvětlit některé další souvislosti a vztahy v širším okolí popisovaného „hrdiny“. Sem je vhodné zařadit zejména problematiku kmotrovství.

a sociálním dějinám novověku 1. Edd. M. Myška a A. Zářícký, Ostrava 2008, s. 34–37. Ludmila NESLÁDKOVÁ, *Sčítací operáty z moderního sčítání obyvatel*. Tamtéž, s. 55–57.

4 Eduard MAUR, *Církevní matriky jako historický pramen*, Sborník archivních prací XX/1, 1970, s. 430–431.

Přímní předkové

„Pradědečkem Petra Cingra byl pastýř Matiaš Zinger. Se svoji ženou Dorotou měl pravděpodobně tři syny Matěje, Josefa, Jakuba a dceru Ludmilu... Snad nejlépe se vedlo Jakobovi, který je v česky psaných záznamech matrik uváděn jako šafář. [...] Jeho ženou se stala Anna Guldamer [...], která byla nemanželskou dcerou Kateřiny Guldamer, nádenice (děvečky) v Hudlicích. Jakub měl se svoji ženou osm dětí. Nejstarší byla dcera Anna, která se narodila 20. července 1806 a 10. února 1828 se provdala za Františka Hejtmanka. Pravděpodobně ještě tentýž rok se mladému manželskému páru narodil syn Jan. František však zemřel již roku 1834 údajně ve věku 35 let. Anna pracovala jako nádenice (děvečka) na statku v Hudlicích č. 110, kde se jí narodily v poměrně velkém časovém rozestupu dvě nemanželské děti: Kateřina (6. května 1839) a Petr (12. května 1850)“.⁵

Za těmito několika málo větami stojí poměrně náročný výzkum matrik farnosti Hudlice, kde se Petr Cingr narodil a žili zde jeho předci. Můžeme vidět, že přímní předkové (pradědeček, dědeček, matka) Petra Cingra pracovali všichni v zemědělství. Mohli bychom tak mylně předpokládat, že Petr Cingr svým odchodem z rodné obce za prací v hornictví představoval průkopníka nebo ojedinělý případ v rámci rodiny. Studium matrik nedaleké obce Stradonice, která je dnes součástí městečka Nižbor, odhaluje další, věkově starší členy rodiny, jež přešli ze zemědělství do průmyslové výroby. Platí to pro mladšího bratra Cingrovy matky Jana Cingra a rovněž pro Cingrova bratrance Josefa Cingra, nemanželského syna Kateřiny Cingrové, sestry Cingrovy matky. Oba pracovali v místních železárnách. Možná, že tito dva příbuzní byli Petru Cingrovi nápomocni s hledáním práce ve stradonických hutích, ve kterých pracoval dle matričních zápisů v době sňatku s první ženou Františkou Špringlovou (14. července 1873)⁶ a rovněž při narození dvojčat Kateřiny a Velhelmíny (2. října 1882).⁷ V obou případech Petr Cingr bydlel u svého tchána Františka Špringla, domkaře z č. 41 ve Stradonicích, což svědčí o silném poutu (a také dočasné hmotné nouzi rodiny Petra Cingra, kdy nějakou dobu nemohl najít práci a zajistit rodině samostatné bydlení)⁸ i k rodině manželky.⁹

Domácnost

Výše zmíněné informace o rodině jsou jistě velmi zajímavé a důležité, avšak nepoznané zůstávají další důležité vazby a poměry. Zejména, kdo tvořil domácnost, ve které Petr Cingr vyrůstal? Kdo vlastnil dům, ve kterém se narodil? Badatel totiž často může dojít k milným závěrům. Pamětní deska Petra Cingra visí na domě č. 110 v Hudlicích, kde se skutečně narodil, avšak jeho rodina tento dům nikdy nevlastnila. Jeho matka zde pravděpodobně sloužila pouze jako nádenice a to i přesto, že byla nejstarší dcerou šafáře v Hudlicích.

Aby bylo možné poznat osoby žijící ve stejné domácnosti s Petrem Cingrem, byl učiněn výzkum všech záznamů z matrik narozených, oddaných a zemřelých v domě č. 110

5 K. JIRÍK – S. KNOB, *Život a dílo Petra Cingra*, s. 36.

6 Státní oblastní archiv (SOA) v Praze, Sběrka matrik, Matrika oddaných farnosti Nižbor 25 (1873–1893), fol. 2. Zde je Petr Cingr uváděn jako „dělník v starohutské továrně ze Stradonic“.

7 SOA v Praze, Sběrka matrik, Matrika narozených farnosti Nižbor 23 (1859–1887), fol. 187. Zde je Petr Cingr uváděn jako „hutník ze Stradonic č. 41“.

8 Petr Cingr byl v 80. letech perzekuován úřady za účast v dělnických organizacích. Blíže k K. JIRÍK – S. KNOB, *Život a dílo Petra Cingra*, s. 51–72.

9 Blíže k tomu K. JIRÍK – S. KNOB, *Život a dílo Petra Cingra*, s. 75–76.

v Hudlicích pro časové rozmezí 1828–1863/1864. První datum je rokem sňatku Cingrovy matky Anny s Františkem Hejtmánkem.¹⁰ Druhý mezník tvoří smrt Cingrovy matky a jeho pravděpodobný odchod z rodné obce.

Dle matrik narozených obce Hudlice¹¹ se v domě č. 110 ve stanovém období narodilo šestnáct dětí, z toho šest nemanželských (viz Tab. 1). Ve stejném období nemá žádný jiný dům v Hudlicích tak vysoký počet nemanželských dětí. Druhý nejpočetněji zastoupený dům v počtu nemanželských dětí byl dům č. 50, kde se narodilo pět nemanželských dětí, ale z celkového počtu téměř čtyřiceti dětí. Rovněž šest dětí se ve stanoveném období narodilo Janu Hejtmánkovi, nevlastnímu bratrovi Petra Cingra. Pro dokreslení jeho rodinné situace je zařazeno do tabulky ještě sedmé dítě, syn Dominik, který se narodil 25. března 1866. Velký počet dětí vysvětluje, proč se Jan Hejtmánek nemohl postarat o svého mladšího nevlastního bratra Petra Cingra. Svou ženu Josefu Hrubou si vzal Jan Hejtmánek necelý měsíc před narozením prvního syna Jana. V matrice se svým podpisem hlásí k jeho otcovství. Na poslední chvíli tak bylo zabráněno tomu, aby se narodilo další nemanželské dítě v domě č. 110.

Dvě nemanželské děti se narodily Anně Hejtmánkové, rozené Cingrové, vdově po Františku Hejtmánkovi a matce výše zmíněného Jana Hejtmánka, otce sedmi dětí. Nejdříve dcera Kateřina (6. května 1839) a po jedenácti letech ještě syn Petr (12. května 1850). Zajímavý je věk matky. V době narození dcery Kateřiny měla 32 let a syna Petra již 43 let.¹² Její manžel František Hejtmánek zemřel na podzim roku 1834.¹³ Nemohl být tedy otcem ani jednoho z dětí. Petr Cingr se údajně nikdy nedozvěděl, kdo byl jeho otec. O této otázce můžeme pouze spekulovat. V úvahu přichází snad majitel domu č. 110 a tedy i možný zaměstnavatel Cingrovy matky. Pro tuto teorii by mluvil vysoký počet nemanželských dětí narozený v tomto domě, který, jak už jsem uvedl výše, nemá ve sledovaném období v jiném domě v Hudlicích obdoby. V této souvislosti je zajímavý záznam o narození nemanželského dítěte Františka Goldamera, který se narodil Kateřině, dceři Josefa Goldamera, statkáře v Hudlicích č. 110.¹⁴ Můžeme se domnívat, že majitelem domu č. 110 byl Josef Goldamer. Na základě všech záznamů z matrik se zdá, že v domě č. 110 pobývalo poměrně hodně lidí v podnájmu. Svědčí o tom zejména povolání otců manželských dětí, které se v domě narodily. Václav Kočí byl nádeník (nevíme, zda v zemědělství nebo v průmyslu), František Gedlink a Jan Mesek havíři, Antonín Čermák a Jan Hejtmánek hutníci. Pokud zde bydleli i jiní zejména svobodní muži, tak o nich nemusí být v matrikách žádný záznam, pokud se

10 Vzhledem k tomu, že se sňatek konal v domě č. 50, můžeme se domnívat, že do té doby žila Cingrova matka u svého otce v tomto domě. Nasvědčuje tomu také její věk v době svatby, kdy jí bylo 18 let a byla tedy neplnoletá. SOA v Praze, Sběrka matrik, Matrika oddaných obce Hudlice 10 (1785–1833), s. 68.

11 Státní okresní archiv Praha (dále jen SOA Praha), Sběrka matrik, Matrika narozených obce Hudlice 5 (1828–1839), s. 82; Hudlice 6 (1839–1848), s. 1, 15, 23, 25, 83; Hudlice 7 (1849–1858), s. 26, 38, 58, 74, 135, 166; Hudlice 15 (1858–1876), s. 23, 56, 94.

12 Matka Petra Cingra Anna se narodila 20. července 1806. SOA Praha, Sběrka matrik, Matrika narozených obce Hudlice 3 (1785–1818), s. 90.

13 SOA Praha, Sběrka matrik, Matrika zemřelých obce Hudlice 13 (1834–1858), s. 1.

14 V jiných čtyřech záznamech o narození Barbory, Marie, Františky a Jana Goldammerových se však dozvídáme, že otcem dítěte byl František Goldammer, nádeník z Hudlic, syn Kateřiny, dcery Josefa Goldammera, přidavače při peci z Hudlic č. 110, a matky Lidmily rozené Fričové z Hudlic. Josef Goldammer je tedy jednou uváděn jako statkář v domě č. 110 a poté třikrát jako přidavač při peci. SOA Praha, Sběrka matrik, Matrika narozených obce Hudlice 15 (1858–1876), s. 14, 64, 95 a 113.

neoženili, nezemřeli nebo se jim nenarodilo nějaké dítě během jejich pobytu. Otcovství Petra Cingra tak zůstává nadále nevyřešeno.

Zbývající tři děti, o kterých ještě nebyla řeč, se narodily třem pravděpodobně svobodným ženám Anně Neumannové, Anně Hrubé a Marii Šlancové, které zřejmě pracovaly v domě č. 110 jako nádenice. Nejpravděpodobnější je to u Marie Šlancové, protože i její otec Antonín pracoval na statku č. 110 jako podruh. Anna Hrubá se 8. listopadu 1841, tedy tři měsíce po narození svého nemanželského syna Jana, provdala za Josefa Lejbla z nedaleké obce Trubská. Jde o jediný sňatek v domě č. 110 v Hudlicích ve sledovaném období 1828–1864 (viz Tab. č. 2).

Rovněž údaje o zemřelých osobách v domě č. 110 jsou ve sledovaném období velice skromné. Podařilo se nalézt pouze tři zemřelé osoby (viz Tab. č. 2), avšak všechny přinášejí zajímavé údaje. Úmrtí čtyřletého děvčátka z roku 1837 nám možná poodkrývá dalšího mužského obyvatele domu, který není uveden v předchozích záznamech. Bohužel ze záznamu je patrné pouze to, že pracoval jako nádeník (snad v zemědělství?). Rovněž druhá zemřelá se v jiných záznamech domu nevyskytuje. Jde o čtyřicetiletou vdovu Kateřinu Lebrovou, která zemřela na souchotě. S domem č. 110 ji nepojí ani bydliště otce ani manžela. Z těchto údajů se zdá, že rodným domem Petra Cingra prošlo během jeho pobytu poměrně velké množství lidí. Většina z mužů pracovala jako nádeníci a dělníci, mohli tak být přirozeným vzorem pro Petra Cingra při jeho rozhodnutí nezůstat v zemědělství, ale pracovat v průmyslu. Obyvatelky domu byly zpravidla vdovami nebo svobodnými mladými ženami. Společně zde pracovaly pravděpodobně jako nádenice, děvečky, popř. tu mohly najít skromné ubytování v době životní nouze (?).

Poslední, třetí záznam z tabulky zemřelých v domě č. 110 v Hudlicích, je pro výzkum života Petra Cingra zásadní. Jde o úmrtí jeho matky Anny Hejtmánkové ve věku 57 let na následky „*podebrání střev v důsledku úplavice*“. Ve většině vzpomínek na Petra Cingra (včetně syna Petra) se objevuje informace, že osiřel již v deseti letech. Matriční záznam ukazuje, že Petrovi bylo v den úmrtí jeho matky třináct let. Tato informace jistě nezmiňuje hodnotu osobní tragédie osiřelého chlapce, avšak přináší pravdivý obraz skutečnosti. Rozdíl tří let mohl být pro osud Petra Cingra zásadní. Zatímco ve třinácti letech již mohl odejít z domu a pracovat jako údajně urostlý a silný chlapec sám, v deseti letech by možná zůstal v rodné obci na pozici odstrkovaného sirotka, protože jak ukáže další výzkum níže, pravděpodobně zde nebyl nikdo, kdo by se ho opravdu ujal, jak tomu bylo například u Ladislava Zápotockého, který ve svém otčímovi kováři Františku Kličkovu našel milujícího opatrovníka.¹⁵

Kmotři

Problematika kmotrovství zatím do českého prostředí příliš nepronikla.¹⁶ Dosavadní (spíše v západní Evropě realizované) výzkumy se soustředily na popis strategií, sítí vztahů vytvářených prostřednictvím kmotrovství a určitých opakovaných principů při výběru kmotrů a jejich případné rozvolňování, popř. výběru křestního jména dle kmotrů apod. Bádání je stěžováno stejně jako jakýkoliv výzkum zaměřený na studium rodin postupným nárůstem

15 Zdeněk ŠOLLE, *Průkopníci*, Praha 1975, s. 85.

16 Více o této problematice Markéta SKOŘEPOVÁ, *Kmotrovství jako badatelský problém. K sociálním dějinám raného novověku a 19. století*, Český časopis historický 114, 2016, č. 1, s. 64–88.

populace a zvyšujícími se migracemi. Přesto může být dosaženo zajímavých výsledků jak ve venkovských tradičních oblastech, tak v městských centrech.

Zdá se, že v českém prostředí převažovaly tzv. vertikální strategie kmotrovství, při kterých rodiče vyhledávali kmotry z vyšší společenské vrstvy s cílem zajistit co nejlepší dary a budoucnost svému potomkovi.¹⁷ Z hlediska těchto lépe situovaných kmotrů šlo často o altruismus, snahu zviditelnit se v dobrém světle v rámci místní komunity. Po celé Evropě platilo, že žádost o kmotrovství se neodmítala. U některých „oblíbených“ osob však můžeme zcela realisticky pochybovat, zda by byly schopny poskytnout podporu všem svým kmotřencům vzhledem k jejich vysokému počtu. Posílené vazby skrze kmotrovství mohly přinášet výhody jak pro kmotřence a kmotry, tak také pro rodiče dětí. Ti tak mohli například dosáhnout uzavření výhodného sňatku apod. Zdá se, že důležitým aspektem při výběru kmotra byla délka a pevnost zakotvení v místní společnosti.¹⁸

Věk kmotra měl být přiměřený. Nemělo jít tedy o osobu příliš mladou, která by nedokázala poskytnout oporu v duchovním vývoji, ani například o prarodiče dítěte, aby se nestalo, že zemřou ještě před dosažením samostatnosti kmotřence.¹⁹

Od konce 18. století a během 19. století se v evropské historiografii na základě jednotlivých výzkumů uvažuje v souvislosti s modernizací společnosti a s ní spojeným vzrůstem individualismu a zintimnění rodinného života o postupném oslabení významu tradičního duchovního příbuzenství. Kmotři začali být vybíráni z členů nejužší rodiny, tak jak jsme zvyklí z dnešní doby. Žádat o kmotrovství cizí osobu mohlo být považováno za nevhodné. K této skutečnosti přispěl také demografický přechod, v jehož důsledku dochází ke snížení počtu narozených dětí. Rodiče se mnohem více soustřeďují na péči o děti. Křest se postupně posouvá o několik týdnů i měsíců po narození dítěte a získává mnohem slavnostnější ráz. Kmotři tak mohou pocházet i z mnohem vzdálenějších oblastí. Kmotrovství tak mohlo spojit rodiny dříve oddělené v důsledku migrace.²⁰

Volba kmotra je odrazem fungování sociálních vazeb v dané společnosti, do které byl novorozenec svým křtem přijat. Je možné ho vnímat též jako určitou strategii rodičů. Kmotři se zavazují, že budou napomáhat s výchovou daného dítěte (pochopitelně v intencích daného vyznání) a v případě úmrtí rodičů je zastoupit. Z těchto důvodů byly, pokud to bylo jen trochu možné, za kmotry vybírány vážené osoby, od kterých bylo možné očekávat všestrannou podporu dítěte. Katolíkům se doporučovalo neprodlené pokřtění novorozence, aby se nestalo, že zemře bez přijetí svátosti. Z tohoto důvodu se obřadu často neúčastnila matka, ležící jako „nečistá“ v šestineděli. Ze stejného důvodu se také výrazně snižovala geografická vzdálenost, odkud mohli být kmotři rekrutováni. Docházelo tak často k propojování několika blízkých rodin geografickými, společenskými, přátelskými i příbuzenskými vazbami.²¹

Propojení několika rodin můžeme vidět na příkladu dětí Anny Hejtmánkové a dětí jejího syna Jana Hejtmánka. Všem šli za kmotry členové rodiny Paterů, Sýkorů a Kočí. Janu Hejtmánkovi byli při jeho křtu v roce 1828 kmotry Antonín Sýkora a Kateřina

17 Naopak horizontální kmotrovství představuje situaci, kdy jsou si kmotři s kmotřenci společensky zhruba rovni.

18 M. SKOŘEPOVÁ, *Kmotrovství jako badatelský problém*, s. 73–79.

19 Tmtéž s. 80–81.

20 Tamtéž, s. 81–82.

21 Tamtéž, s. 67–68 a 79.

Paterová.²² Její manžel Josef Patera byl rovněž svědkem na svatbě jeho rodičů Anny a Františka Hejtmánkových.²³ Oba manželé Paterovi pak byli kmotry nemanželských dětí Anny Hejtmánkové: Kateřiny (*1839) a Petra (*1850). Zbylými kmotrami obou dětí byly Antonie a Veronika Sýkorovi. Druhá jmenovaná byla manželkou Antonína Sýkory, který byl, jak je výše zmíněno, rovněž kmotrem Jana Hejtmánka. Antonín a Veronika Sýkorovi žili v Hudlicích v domě č. 50. Zde vyrůstala, provdala se a porodila prvního syna Janova matka Anna Hejtmánková. Ze sdíleného bydlení pravděpodobně vznikly silné vazby obou rodin.²⁴

Díky nim se Anně Hejtmánkové podařilo svým nemanželským dětem získat poměrně „prestížní“ kmotry (Josef Patera byl krejčovským mistrem). To svědčí o tom, že její sociální statut a vazby na rodinu Paterových a Sýkorových nebyly narušeny. Matky s pošramocenou pověstí totiž jen těžko hledaly jakékoliv kmotry pro své děti.²⁵²⁶ Avšak na druhou stranu je velice pravděpodobné, že oba kmotři šli dítěti za kmotry pouze právě díky přátelským a rodinným vazbám, a nemohli pak splnit svou funkci opatrovníků třináctiletému Petru Cingroví v době, kdy mu zemřela matka. Veronika Sýkorová měla v té době již padesát šest let a navíc byla již dlouhou dobu vdovou. Její možnosti byly pravděpodobně prakticky nulové. Josef Patera byl ještě o sedm let starší a zbývalo mu už jen pouhých pět let života. Vzhledem k tomu, že se Petr Cingr povolání krejčovského mistra nikdy nevěnoval, tak i vliv druhého kmotra můžeme považovat pouze za symbolický.²⁷

Pěti dětem Jana Hejtmánka byla kmotrou Marie Paterová, zbylým dvěma její manžel Antonín Patera, povoláním slévač. Snad se jednalo o kolegu Jana Hejtmánka. Druhými kmotry vedle Paterových byli členové rodiny Prokopa Kočího: jeho dcera Anna (provdaná Sivá), syn Jan a poté Janova dcera Anna (provdaná Kořená). Rodiny Paterů a Kočí byly spjaty silnými duchovními vazbami.²⁸ Převládá zde tedy spíše intenzivní strategie rodičů při výběru kmotrů, která se snaží prohlubovat již dosažené vazby, nad extenzivní strategií, v níž jde zejména o navázání nových vztahů. Můžeme zde opět vidět, že převládajícím povoláním kmotrů není zemědělská, ale průmyslová činnost (hornictví a hutnictví). Všechny křty proběhly do několika málo dní po porodu. Všichni kmotři pocházeli z Hudlic, což odpovídá intenzivní strategii kmotrovství i krátkému času mezi křtem a porodem.

Na zkoumaném vzorku můžeme sledovat i poměrně časté pojmenování dítěte podle kmotra. U dvanácti dětí ze sedmnácti uvedených se shoduje jméno kmotřence se jménem

22 SOA v Praze, Sběrka matrik, Matrika narozených obce Hudlice 5 (1828–1839), s. 1.

23 SOA Praha, Sběrka matrik, Matrika oddaných obce Hudlice 10 (1785–1833), s. 68.

24 Silné (příbuzenské i duchovní) vazby osob žijících v domech č. 50 a 110 je možné doložit celou řadu.

25 M. SKOŘEPOVÁ, *Kmotrovství jako badatelský problém*, s. 84.

26 To můžeme u našeho vzorku (viz Tab. 1) vidět u nemanželských dětí Anny Neumannové a Anny Hrubé. Antonínovi, synovi Anny Neumannové, byly za kmotry Marie Foltýnová, žena domkaře, a Anna Hejtmánková, vdova, která se navíc sama stala před rokem matkou nemanželského dítěte. Janovi, synovi Anny Hrubé, šli za kmotry František Hájek a Eva Skleničková, oba nádeníci.

27 Josef Patera, domkař a krejčovský mistr, zemřel 3. dubna 1868. Jeho manželka Kateřina Paterová, která byla kmotrou Cingrových sestry Kateřiny, zemřela 22. 3. 1875. Veronika Sýkorová, vdova po havíři, zemřela 18. dubna 1876. SOA v Praze, Sběrka matrik, Matrika zemřelých obce Hudlice 19 (1857–1879), s. 100, 117 a 165.

28 Jen malá sonda pro Hudlice v letech 1849–1858 ukázala, že Marie a Antonín Paterovi byli kmotry čtyřem dětem Josefa Kočího a jeho ženy Anny. SOA Praha, Sběrka matrik, Matrika narozených obce Hudlice 7 (1849–1858), s. 16, 52, 92 a 160.

jednoho z kmotrů. U Prokopa Hejtmánka můžeme předpokládat, že byl pokřtěn jménem po otci svého kmotra.

Porodní bába nejenže v případě, že se dítě narodilo slabé, měla možnost dítě pokřtít, ale stávala se také někdy kmotrou nebo mívala alespoň k dětem, které přivedla na svět, zvláštní vztah.²⁹ V námi sledovaném případě se na porodu dětí podílely Ludmila a Anna Foblovy a Anna Malá. Žádná z nich se nestala kmotrou některého z dětí, ani nebylo nutné, aby je nouzově pokřtila. Všechny děti byly pokřtěny místními faráři (Wenzlem Hanauškem, Josefem Čermákem, Františkem Nigrinem a Antonínem Viktorinem).

Nukleární rodina

V případě Petra Cingra se ukázalo být studium matrik pro poznání jeho nukleární rodiny naprosto zásadní. Zatímco v drtivé většině ostatních zdrojů, včetně osobní výpovědi syna Petra, se můžeme dozvědět maximálně o čtyřech dětech (z toho dvě přisvojené od druhé manželky) a jednom manželství Petra Cingra, tak studium matrik odhalilo první manželství a v něm dalších osm narozených dětí (+ další dvě můžeme předpokládat na základě jiných pramenů).³⁰ Přehled všech v matrikách nalezených dětí ukazuje Tab. č. 4. Největší nesnází při studiu rodinných vazeb Petra Cingra byla skutečnost, že se velice často stěhoval za prací zejména v důsledku perzekuce rakouskými úřady. Pro studium matrik bylo nejdříve nutné sestavit časovou osu života Petra Cingra s místy, kde se nacházel (viz Tab. č. 5). V tomto ohledu hrály nezastupitelnou roli životopisy Petra Cingra, které vyšly v tisku k jeho šedesátým, sedmdesátým narozeninám a jako nekrology. Následovalo studium matrik jednotlivých obcí z chronologického přehledu. Ačkoliv výsledky jistě stály za námahu, je nutné upozornit, že i studium matrik mělo své limity. Nepodařilo se dohledat narození dvou dcer. Ještě horší situace byla u data úmrtí. Zpravidla se podařilo zjistit datum smrti pouze u dětí, které zemřely v dětském věku. Podle dosud nejpravděpodobnější hypotézy se dospělosti dožily pouze dvě děti z prvního manželství Petra Cingra (Anna a František), poté obě osvojené děti (Anna a Josef) a obě děti z druhého manželství (Petr a Alois). Na základě pramenů se podařilo najít informace pouze o sňatcích Petra, Josefa a Anny (osvojené dcery).³¹

Migrace Petra Cingra za prací potrhala částečně rodinné vazby a rovněž i vazby kmotrovské. Většině dětí šli za kmotry kolegové ze zaměstnání a jejich manželky. Výjimkou jsou děti, které se narodily Františce, manželce Petra Cingra, v rodných Stradonicích. U dvojčat Kateřiny a Vilhelmíny figuruje jako kmotra Kateřina, sestra Františky. Druhou kmotrou byla Marie Prošková.³² Zajímavostí může být také fakt, že kmotrem synů z druhého manželství byl Josef Hybeš,³³ což svědčí o blízké osobní vazbě obou mužů, kterou nemáme dosud takřka nijak jinak doloženou.

29 M. SKOŘEPOVÁ, *Kmotrovství jako badatelský problém*, s. 83–84.

30 Blíže k tomu K. JIŘÍK – s. KNOB, *Život a dílo Petra Cingra*, s. 77–82.

31 Tamtéž, s. 312–315.

32 SOA v Praze, Sběrka matrik, Matrika narozených obce Nižbor 23 (1859–1887), s. 187.

33 Zemský archiv Opava (dále jen ZAO), Sběrka matrik, Matrika narozených obce Moravská Ostrava, Inv. č. 10755, sig. MO i 57 (1905–1907), s. 455.

Sčítání obyvatelstva a domovské matriky

Sčítací operáty jsou cenným pramenem pro poznání úrovně bydlení, vzdělání (společenský vzestup), náboženského vyznání (sekularizace), počtu členů domácnosti atd. V případě Petra Cingra máme k dispozici pouze dva sčítací operáty ze sčítání obyvatelstva z let 1910 a 1921 z Moravské Ostravy.³⁴ Sčítací operáty pro rodnou obec Hudlice jsou dochovány až od roku 1900, když již zde dlouho nebydlel. v roce 1869 Petr Cingr snad pracoval v Počáplech u Mělníka. Nicméně nevíme, zda zde rovněž bydlel. V roce 1880 pobýval v Bohosudově. Sčítací operáty k této obci jsou dochovány v okresním archivu v Teplicích, avšak dosud nebyly zpracovány. V roce 1890 byl Petr Cingr v emigraci v Sasku. V roce 1900 bydlel v Těšíně. Sčítací operáty se dosud nepodařilo objevit. Do Moravské Ostravy se Petr Cingr definitivně odstěhoval v roce 1904 a domovské právo získal 1915.³⁵ Díky tomu máme dochován záznam o jeho domácnosti z roku 1910 a krátce po jeho smrti z roku 1921. Údaje o členech domácnosti můžeme ověřit na základě výpovědi syna Petra.³⁶

Jak tedy bydlel poslanec říšské rady za sociální demokracii v roce 1910? Jeho trvalým bydlíštěm byl byt v domě na Zvěřinově ulici č. 766, který byl poměrně nový, protože byl vystaven někdy v letech 1901 až 1910. Majitelkou domu byla Anna Jablonská, která v něm zároveň i bydlela. Jednalo se o dvoupatrovou budovu bez jakýchkoliv přístaveb a stájí. K domu nepřiléhala zahrada. Dům splňoval hygienické podmínky, tzn., že byl připojen na vodovod a bylo v něm devět toalet pro devět bytů a stejný počet domácností. V jednotlivých bytech žilo kromě dvou výjimek (jeden prázdný a jeden byt s jedním obyvatelem) čtyři až sedm členů. Nejpočetnější domácnost patřila Petru Cingrovi. Většina nájemníků domu uváděla jako svou hlavní profesi úřednickou činnost. Petr Cingr zapsal jako své hlavní povolání sekretář Unie horníků rakouských. Byt Petra Cingra byl umístěn ve druhém poschodí a měl dva pokoje, jeden předpokoj a jednu kuchyni. Tři okna směřovala do ulice a jedno na dvůr. Roční nájemné činilo 672 K bez vybavení. Nejlevnější byty v domě stály 420 K a nejdražší 733 K.

Petr Cingr vyplnil v záznamu původně osm osob, avšak syn František z prvního manželství byl úředníkem škrtnut, protože byl nepřítomen.³⁷ Vedle manželského páru Petra a Aloisie Cingrových žili v domácnosti děti Aloisie z prvního manželství Anna a Josef, společní synové Petr a Alois a jako opatrovnice neterě Aloisie Marie Rojová.

V roce 1921 bydlela vdova po Petru Cingrovi na Nádražní třídě č. 136 se stejnými členy domácnosti jako v roce 1910. Mezi nejdůležitější změny patří sňatek dcery Anny, provdané Leinweberové, odchod některých členů rodiny z katolické církve, poměrně vysoké (středoškolské) vzdělání a dobře situovaná povolání dětí Petra Cingra (syn Josef byl vrchní účetní).

O jednotlivých členech domácnosti je možné dozvědět se celou řadu informací: pohlaví, datum narození, místo narození, domovskou obec, vyznání, rodinný vztah, „národnost“, znalost čtení a psaní, tělesné vady, hlavní povolání (obor, postavení, závod) v roce 1910

34 Archiv města Ostravy (dále jen AMO), fond Okresní úřad Moravská Ostrava, Sčítací operáty ze sčítání obyvatelstva v roce 1910, kart. č. 94, č. p. Zvěřinova ulice č. p. 766 a Sčítací operáty ze sčítání obyvatelstva v roce 1921, kart. č. 135, inv. č. 136, Nádražní ulice č. p. 545.

35 AMO, Domovská matrika XV, s. 454–455.

36 *Na svého otce vzpomíná syn*, Nová svoboda, 4. 11. 1970.

37 Dle záznamu se trvale zdržoval ve Francii.

a 1907 (popř. 1921 a 1914), vedlejší povolání, vlastnictví nemovitého majetku, zda je přítomen či nepřítomen trvale nebo dočasně, popř. místo, kde se nepřítomný zdržuje.

Vhodným doplňujícím pramenem ke sčítacím operátům jsou domovské matriky. V nich je možné najít opět úctyhodné množství údajů: jméno, místo a datum narození, náboženské vyznání, stav, zaměstnání, bydliště, dřívější příslušnost (k domovskému právu) a způsob, jakým osoby získaly domovské právo v dané obci (zpravidla doloženo úředním usnesením s datem a číslem jednání a příslušnými paragrafy zákona). Úředníci do těchto matrik zapisovali i další údaje. V případě Petra Cingra jsou záznamy v domovských matrikách jedinečné pro určení data druhého sňatku Petra Cingra a získání domovského práva v Moravské Ostravě. V jiných zdrojích se podle úrovně dosavadního výzkumu tyto údaje nedochovaly. Domovské matriky byly také nepostradatelné při studiu života Cingrových dětí.³⁸

Závěry z výzkumu byly interpretovány v citované knize navíc doplněné o další prameny (vzpomínky a fotografický materiál).³⁹ Na tomto místě je vhodné upozornit na některá úskalí sčítacích operátů a domovských matrik. Velice často se stává, že data narození se liší od matričních záznamů. Doporučuji věřit spíše matrikám narozených, jejichž zápis je bližší dnu narození než zápis ve sčítacím archu. Cenné je srovnání vývoje osob v jednotlivých sčítáních podle bohatého množství kategorií. Je tak možné zachytit migrace (geografické), sociální vzestupy a pády apod.

Statistiky

Obecně slouží statistiky k zachycení celé řady jevů v jednom celkovém přehledu. Jsou tak velice užitečnou pomůckou pro studium mnoha oborů a témat. Obvykle platí, že kvantitativní výzkum je tím věrohodnější, čím více se opírá o kvalitativní výzkum. Jednotlivé příklady tak mohou být potvrzením tezí ze statistik nebo je mohou vhodně korigovat. Pro potřeby tohoto článku bude uvažováno obráceně. Je možné na základě obecných kvantitativních výzkumů dojít k nějakým individuálním závěrům? Ze samotných dat spíše nikoliv, protože bychom vytvořili pouze jakéhosi „průměrného“ člověka dané doby. Avšak v kombinaci s dalšími daty získanými z jiných zdrojů mohou být statistiky zajímavým doplňkem k výzkumu. Mohou poskytnout srovnání a určité zařazení zjištěných skutečností do zvyklostí (obvyklostí, „normálu“) tehdejší společnosti.

Výše zmíněné bude představeno pouze na několika málo příkladech ze života Petra Cingra: délce života, věku a rodinném stavu při uzavření manželství.

38 K. JIŘÍK – S. KNOB, *Život a dílo Petra Cingra*, s. 312–315.

39 Tamtéž, s. 233–249, 312–315.

Délka života

V roce 1850 se narodilo v českých zemích 284 678 dětí, což je z dlouhodobého hlediska poměrně průměrný počet, avšak po bouřlivých letech 1846–1848⁴⁰ se jednalo o nárůst. Z těchto dětí bylo 36 958 nemanželských (13 %), z nich 18 697 chlapců (6,6 %). Ani zde se nejedná o žádný výkyv z dlouhodobého „normálu“, který se v polovině století pohyboval kolem 13 %. Z výše uvedeného celkového počtu se 5 303 dětí narodilo mrtvých, z toho 3005 chlapců a z nich 633 nemanželských, což ukazuje na vyšší podíl mrtvě narozených u chlapců a u nemanželských dětí.

Do jednoho roku věku zemřelo v roce 1850 téměř 75 tisíc dětí (26 % z celkového počtu narozených dětí). V druhém roce života to bylo dalších téměř 70 tisíc (24,5 % z celkového počtu narozených v roce 1850). Polovina dětí z ročníku 1 850 tedy zemřela do dvou let od narození. Od třetího roku života následuje prudký pokles úmrtnosti, přesto do 5 let věku zemře dalších 18 tisíc (6,4 %), do 8 let umírá stále ročně více než tisíc dětí. Teprve od devátého roku do dvacátého roku života se úmrtnost drží pod touto hranicí. Zajímavostí je, že absolutního minima bylo dosaženo v roce 1863 (513 zemřelých), ve kterém Petr Cingr přišel o matku a tím pádem osiřel. Od dvacátého prvního roku života osob narozených v roce 1850 je možné spatřovat (kolísavě) mírně stoupající křivku úmrtnosti v rozmezí 1 100 až 1 500 zemřelých ročně. Po padesátém roku věku se tempo růstu křivky zemřelých zrychluje a pohybuje se mezi 1 500 a 2 500 zemřelých ročně. V roce 1913, kde řada dat končí,⁴¹ žije z původních více než 280 tisíc narozených dětí v roce 1850 pouze cca 28 tisíc (10 %). Z toho pouze třetina mužů (8 747) a dvě třetiny žen (19 398). V následujících letech přišlo válečné období plné mnoha strádání a nedostatku.⁴²

Na základě výše uvedeného můžeme považovat téměř za zázrak, že se Petr Cingr dožil svých sedmdesátin a zemřel na sklonku roku 1920. Jako u nemanželského syna matky vyššího věku (navíc při tehdejší vysoké úmrtnosti dětí) bylo u něho vysoké riziko úmrtí již v dětském věku. Ve třinácti letech osiřel a odešel z rodné obce za prací. Absolvoval vojenskou službu, kde málem zemřel při výkonu služby, když se s ním utrhla plovárna během povodně, na které sloužil jako instrukční poddůstojník.⁴³ Až do počátku devadesátých let pracoval ve fyzicky těžkých a rizikových povoláních (zejména jako horník, hutník a stavební dělník). Byl mnohokrát vězněn (včetně vazby zpřísněné posty), v důsledku perzekuce nemohl najít

40 V roce 1846 se narodilo 259 472 dětí, v roce 1847 249 085 dětí, v roce 1848 jen 225 675 dětí, ale již v roce 1849 278 660 dětí. *Obyvatelstvo českých zemí v letech 1754–1918*, Díl I, 1754–1865, Praha 1978, s. 71–72.

41 Statistická řada *Bewegung der Bevölkerung* z Österreichische Statistik končí rokem 1913, který byl vydán v roce 1918.

42 *Obyvatelstvo českých zemí v letech 1754–1918*, Díl I. 1754–1865, Praha 1978. s. 110, 117–118, 121–122; Díl II. 1865–1918. Praha 1978. s. 97–103; *Statistisches Jahrbuch der Oesterreichischen Monarchie für das Jahr 1866*. Wien 1868. s. 24; *Statistisches Jahrbuch für das Jahr 1868*. Wien 1870. s. 26. 1869 (1871) s. 31; 1872 (1874) s. 48; 1873 (1876) s. 55; 1874 (1877) s. 55; 1875 (1878) s. 57; 1876 (1879) s. 56; 1877 (1880) s. 56; 1878 (1882) s. 56; 1881 Teil 1 (1884) s. 95; *Bewegung der Bevölkerung im Reichsrate vertretenen Königreiche und Länder in den Jahren 1881 und 1882. Wien 1884*. s. 106–108 a 220–222; 1883 (1885) s. 85–87; 1884 (1886) s. 85–87; 1885 (1887) s. 85–87; 1886 (1888) s. 85–87; 1887 (1889) s. 85–87; 1888 (1890) s. 96–98; 1891 (1893) s. 96–98, 1892 (1895) s. 96–98; 1893 a 1894 (1896) s. 96–98 a 268–270; 1895 (1898) s. 218–220; 1896 (1899) s. 236–8, 1897 (1900) s. 237–239; 1898 (1902) s. 222–224; 1901 (1904) s. 201–203; 1902 (1906) s. 201–203; 1903 (1906) s. 77–79; 1904 (1908) s. 202–204; 1905 (1908) s. 79–81; 1906 (1908) s. 79–81; 1907 (1910) s. 254–256; 1908 (1911) s. 78–80; 1911 (1913) s. 91–93; 1912 (1915) s. 98–100; 1913 (1918) s. 223–225; 1911 (1913) s. 91–93. 1912 (1915) s. 98–100. 1913 (1918) s. 223–5.

43 K. JIŘÍK – S. KNOB, *Život a dílo Petra Cingra*, s. 49.

zaměstnání a i s rodinou strádal, zažil pracovní vypětí související s kumulací mnoha funkcí v dělnickém hnutí, mnoho těžkých chvil v zápase s opozicí i vlastními spolupracovníky a v neposlední řadě množství úmrtí mezi nejbližšími členy rodiny (matka, děti, manželka). Snad až období od roku 1897, kdy se stal poslancem říšské rady, přineslo do jeho života stabilní příjem, určité výsady a vyšší životní standard, což mělo pravděpodobně příznivý vliv na jeho zdraví. Avšak ke konci života zažil útrapy války a i přes poměrně vysoký věk byl aktivně činný v ochraně dělnických zájmů.⁴⁴

Ze slavných českých rodáků z roku 1850 přežilo Cingra „jen nemnoho“ významných osobností. Za všechny vzpomeňme alespoň farmakologa, přírodovědce, archeologa a vlastivědného pracovníka Jana Hellicha (1850–1931), Cingrova spolupracovníka sociálně demokratického politika a novináře Josefa Hybeše (1850–1921), předlitavského ministra financí Karla Marka (1850–1936), českého politika Vojtěcha Kulpa (1850–1932), české šlechtice a politiky Ferdinanda Lobkowicze (1850–1926) a Karla Emanuela ze Žerotína (1850–1934), právníka a rektora Univerzity Karlovy Františka Storchy (1850–1924), českého novináře a politika Adolfa Srba (1850–1933) a zejména Tomáše Garrigue Masaryka (1850–1937).

Pro určení příčiny smrti jsou statistiky do roku 1920 velice omezeným zdrojem poznání. Což můžeme demonstrovat na smrti matky Petra Cingra Anny Hejtmánkové. Na základě matričního zápisu (viz Tab. č. 3) zemřela Anna Hejtmánková na úplavici. V roce 1863 zemřelo v českých zemích 204 273 osob,⁴⁵ z toho 2 484 násilnou smrtí (mezi které je řazena sebevražda, vzteklna, úraz, poprava) a 201 789 na nemoc, z toho 198 682 (97,3 % z celkového počtu zemřelých) v kategorii „obyčejná“. Na epidemie, kam by snad bylo možné zařadit vysoce infekční úplavici, 1 211 osob (0,6 %).⁴⁶

Petr Cingr zemřel na základě matričního zápisu v úmrtní knize na srdeční svalovou degeneraci („*Herzmuskelentartung*“) 7. listopadu 1920.⁴⁷ Dlouhodobě však trpěl kornatěním cév a podle výpovědi syna Petra také zádouchou.⁴⁸ Pro tento rok je k dispozici podrobná úmrtní statistika. Podle ní zemřela zhruba pětina lidí na epidemické, endemické a infekční onemocnění, 12,7 % na choroby dýchacího ústrojí, 14,1 % na „sešlost věkem“, 10,6 % připadlo na choroby nervového systému, hranici 10 % atakovaly ještě nemoci krevního oběhu (9,5 %) a nemoci zažívacího ústrojí (8,9 %).⁴⁹

Naděje na dožití u obou příkladů Petra Cingra i jeho matky Anny Hejtmánkové byla mnohem nižší, než se oba dožili. Ještě v roce 1920 se muži měli v průměru šanci dožít 47 a ženy necelých 50 let. Teprve v meziválečném období se do roku 1938 naděje na dožití u mužů prodloužila na 56,5 roku a u žen na 60,8 roku. Odhad pro rok 1870 Českého

44 Tamtéž, s. 251–272.

45 Z toho 99 247 žen. Ve věku 57 let to bylo 712 mužů a 716 žen (dohromady 0,7 %). Ve starším věku než 57 let zemřelo 46 139 osob (22,6 % z celkového počtu zemřelých), z toho 24 641 žen (12,1 %). Absolutně největší počet lidí zemřel ve věku 61 let a to 1997 lidí, z toho 995 mužů a 1269 žen. *Statistisches Jahrbuch für das Jahr 1864*. Wien 1865. s. 24–33.

46 *Obyvatelstvo českých zemí v letech 1754–1918*, Díl I, 1754–1865, Praha 1978, s. 114.

47 Kniha zemřelých 16. vídeňské farnosti Neuottakring. Online, dostupné z: <http://www.data.maticula.info> [cit. dne 3. 6. 2016]

48 *Na svého otce vzpomíná syn*, Nová svoboda, 4. 11. 1970.

49 Zemřelí podle příčiny úmrtí, věku a pohlaví v roce 1920. Online, dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/25385875/13435817+403810f05.pdf/cb86d655-cc58-424a-9ea2-85502ff4ed2e?version=1.0>

statistického úřadu předpokládá průměrnou délku života mužů na cca 33 let, zatímco u žen 38 let, avšak je třeba si uvědomit, že věkový průměr výrazně ovlivňovala vysoká úmrtnost dětí kojeneckého věku.⁵⁰

Věk a rodinný stav snoubenců

Když se Petr Cingr poprvé ženil 14. července 1873, bylo mu dvacet tři let, zatímco jeho ženě Františce Špringlové dvacet jedna a byla tak nezletilá a musela žádat o povolení sňatku okresní soud v Křivoklátě.⁵¹ Ve stejném roce se uskutečnilo téměř 75 tisíc sňatků v českých zemích, z toho sedm a půl tisíce (10 %) se uskutečnilo mezi snoubenci, kde ženich měl méně než 24 let a nevěsta mezi 20 a 24 lety. Oba snoubenci byli z pochopitelných důvodů dosud svobodní, což byla nejčastější varianta mezi snoubenci v tomto roce (81 %). Sňatek tak ani v jednom z kritérií nijak nevybočoval z běžných norem své doby.⁵²

Druhý sňatek uzavřel Petr Cingr s Aloisií Burianovou 20. ledna 1903 v Těšíně.⁵³ Ženichovi bylo padesát dva, nevěstě čtyřicet jedna a byla těhotná. Z celkového počtu více než 74 tisíc sňatků uskutečněných v tomto roce, připadlo na tuto věkovou kategorii ženicha a nevěsty 149 sňatků (0,2 %). Oba snoubenci byli ovdovělí již deset let a pravděpodobně i stejnou dobu spolu žili v jedné domácnosti. Důvodem k sňatku byl tedy nejspíše potomek, který přišel na svět 1. května 1903, a byl jím syn Petr.⁵⁴ Sňatků mezi vdovci se uskutečnily v tomto roce v českých zemích necelé tři tisíce (4 %), z toho na Slezsko jich připadlo 221.⁵⁵

Závěr

Velkým přínosem pro badatele je skutečnost, že Petr Cingr zůstal celý život „matričním katolíkem“, ačkoliv je možné se domnívat, že byl jako socialista alespoň politicky zaměřen proti vlivu církve na dělnictvo.⁵⁶ Petr Cingr pocházel z venkovského prostředí, kde ještě nebyly nabourány tradiční modely soužití. Nedošlo zde ještě k demografickému přechodu, kmotři byli stále vybíráni dle vertikální a spíše intenzivní strategie. Kmotři a kmotřenci nebyli blízkými příbuznými, tak jak to bývá v moderní společnosti. Zatímco přímí předkové Petra Cingra pracovali v zemědělství, širší členové rodiny, domácnosti i kmotři většiny dětí narozených v domě č. 110 byli zaměstnáni v hornictví a hutnictví. To předurčilo pracovní dráhu také Petru Cingrovi, který v obou odvětvích také dlouho pracoval. Na základě matrik máme dochovány migrační strategie členů širší rodiny Petra Cingra, které mohl následovat. Podporu získal také u svého tchána z prvního manželství, u kterého několikrát pobýval, když pracoval v hutích. Velké množství narozených dětí v prvním manželství ukazuje na tradiční reprodukční model a navíc dává možnost sledovat Cingrovu cestu za prací zejména

50 Naděje na dožití při narození a kojenecká úmrtnost, 1870-2015. Online, dostupné z: https://www.czso.cz/documents/10180/32853383/g13007016_4.jpg/7d50a16c-ab6e-4e64-8243-2d8f78df5dbb?version=1.1&t=1464603608265 [cit. dne 3. 6. 2016]

51 SOA v Praze, Sběrka matrik, Matrika oddaných farnosti Nižbor 25 (1873–1893), fol. 2.

52 Statistisches Jahrbuch für das Jahr 1873. Wien 1876. s. 26–29.

53 AMO, Fond Archiv města Moravská Ostrava, Listiny, listy a knihy, sign. II B 416, inv. č. 488, Jmenný index k domovské matrice A–G. s. 100.

54 K. JIŘÍK – S. KNOB, *Život a dílo Petra Cingra*, s. 247–249.

55 *Bewegung der Bevölkerung im Reichsrate vertretenen Königreiche und Länder im Jahre 1903*, Wien 1906, s. 5 a 7.

56 K. JIŘÍK – S. KNOB, *Život a dílo Petra Cingra*, s. 242–246.

po severních a středních Čechách (po stránce regionální i profesní). U Cingrových dětí nebyl uplatněn intenzivní a vertikální model kmotrovství, jaký byl identifikován u dětí narozených v domě č. 110. Většina dětí má pouze jednoho kmotra/jednu kmotru, zpravidla stejného společenského postavení. Druhé manželství uzavřel Petr Cingr až v roce 1903, tedy ve věku 53 let, krátce před narozením syna Petra. Jeho ženou se stala vdova Aloisie Burianová, rozená Beranová, jejíž dvě děti Annu a Josefa z prvního manželství Petr Cingr přijal za své.

Některé údaje, které se nepodařilo zjistit z matrik, můžeme doplnit studiem sčítacích operátů a domovských matrik. Ty navíc přinášejí i další informace o studovaných osobách: povolání, rodinný stav a vazby jednotlivých členů domácnosti, gramotnost, náboženské vyznání, údaje o postižení apod. Díky srovnání obou použitých sčítání bylo možné sledovat odklon části rodiny od římsko-katolické církve, sňatky dětí Petra Cingra, jejich vzdělání a první povolání. Zatímco Petr Cingr se podle některých zpráv naučil pořádně číst a psát teprve během vojenské služby, jeho dětem bylo dopřáno kvalitní vzdělání a díky němu i sociální vzestup. Žádný z potomků Petra Cingra již nepracoval v dělnických profesích.

Statistický materiál představuje v triádě využitých pramenů pomyslnou třešničku na dortu, která pomáhá zorientovat se ve velice konkrétních a individuálních datech jednotlivce. Umožňují nám srovnání, doplnění a lepší interpretaci získaných dat z předchozích dvou pramenů. Nejenom na základě subjektivního hodnocení, ale také díky „tvrdým datům“ je možné říci, že se Petr Cingr dožil i přes mnohé útrapy života na svou dobu úctyhodného věku. Příčina úmrtí ze statistik poskytuje „pouze“ informaci o tom, na jaká onemocnění se v době zkoumané osoby umíralo. I to však může být cenným údajem pro dokreslení doby. Zatímco první manželství nijak nevybočovalo většinou ani rodinným stavem snoubenců z dobového průměru, tak druhý sňatek byl vzhledem k těmto kritériím i v tehdejší době poměrně vzácnou událostí, avšak víme-li, že druhá žena byla v době sňatku těhotná, je tento akt zcela pochopitelný. Zdaleka se nejedná o vyčerpávající výčet možností, které kombinace archivního a statistického materiálu nabízí. Bylo by možné se věnovat povolání snoubenců, věku matky při narození (prvního a posledního) dítěte, ale třeba také kriminální statistice (Petr Cingr byl mnohokrát vězněn v důsledku své činnosti v dělnickém hnutí) apod.

Once upon the time there was a... reconstruction of personal life through non memoirs sources on the example of Petr Cingr

(Summary)

Petr Cingr came from a rural environment where the traditional coexistence models had not been destroyed yet. There had not been any demographic transition yet, godparents had still been selected according to the vertical and rather intense strategy. Godparents and godchildren were not close relatives, as it is usual in a modern society. While Petr Cingr's direct ancestors worked in agriculture, the members of the extended family, households and godparents of most of the children born in house number 110 were employed in mining and metallurgy. This predetermined the career path also for Petr Cingr, who worked for a long time in both sectors. Based on the registers, the migration strategy of the members of the extended Petr Cingr's family, that he could follow, has been preserved. The large number of children born in the first marriage shows the traditional reproduction model and, moreover, gives the opportunity to follow Cingr's work path, especially in Northern and Central Bohemia (from both regional and professional perspective). As for Cingr's children, the intensive and vertical model of godfatherhood was used, as identified with the children born in house number 110. Most children have only one godfather/one godmother, usually of the same social status. Petr Cingr got married for the second time in 1903, at the age of 53, shortly before the birth of his son Petr. A widow Aloisie Burianová, born Beranová, became his wife and Petr Cingr adopted her two children, Anna and Joseph, from her first marriage.

Some data that could not have been retrieved from the registers can be supplemented by studying the census

records and home registers. By comparing the two censuses used, it was possible to monitor the diversion of part of the family from the Roman Catholic Church, the marriages of Petr Cingr's children, their education, and their first profession. While Petr Cingr, according to some reports, learned to read and write during the military service, his children were provided with high quality education which resulted in their social rise. None of Petr Cingr's descendants worked as a labourer.

The statistical material allows comparison, addition and better interpretation of the data obtained from the previous two sources. Not only on the basis of the subjective assessment, but also due to the "hard data", it is possible to say that Petr Cingr lived to be of a respectable age for his time despite numerous hardships. The cause of death from the statistics provides "only" information about what illnesses people died of at the times of the person being examined. While the first marriage did not deviate from the average of the period, as for the age or the marital status of the groom and the bride, the second marriage was, with respect to these criteria, relatively rare also at that time.

Přílohy:

Tab. 1 Narozené děti v domě č. 110 v Hudlicích v letech 1828–1866⁵⁷

Den narození/ křtu	Jméno	Otec	Matka	Kmotři
21./22. 10. 1837	Marie Kočí	Václav Kočí, nádeník, syn Františka Kočího, nádeníka z Hudlic č. 67, a Kateřiny, rozené Knoblochové z Hudlic č. 67	Anna, dcera zemřelého Jana Kohouta, nádeníka z Hudlic č. 78, a Veroniky, rozené Albrechtové z Otročiněvsí č. 26	Marie Straková, žena rolníka Marie Jungmannová, žena domkaře
6./7. 5. 1839	Kateřina Cingrová	-	Anna vdova po + Františku Hejtmánkovi, Hudlice č. 110, dcera Jakuba Cingra, šafáře v Hudlicích č. 50	Kateřina Paterová, žena krejčího Antonie Sýkorová, žena horníka
25./26. 8. 1840	Antonín Neumann	-	Anna, dcera Johana Neumanna, nádeníka z Hudlic č. 53, a Ludmily, rozené Rosenbaumové z obce Svatá	Marie Foltýnová, manželka Jakuba Foltýna, domkaře Anna Hejtmánková, vdova po domkaři; obě z Hudlic
7./8. 5. 1841	František Goldamer	-	Kateřina, dcera Josefa Goldamera, statkáře v Hudlicích č. 110, a Ludmily rozené Svaté z Hudlic	František Kulhánek, horník Barbora (Chabaníková) ¹ , dcera domkaře z Hudlic
21./22. 8. 1841	Jan Hrubý	-	Anna Hrubá, dcera Barbory Hrubé, nádenice ze Svaté	František Hájek, nádeník Eva Skleničková, nádenice; oba z Hudlic
23./24. 1. 1846	Marie Gedlinková	František Gedlink, horník, syn Josefa Gedlinka, nádeníka z Hudlic č. 97, a Kateřiny Kulhánkové z Hudlic č. 44	Barbara, dcera Jana Hoška, nádeníka z Hudlic č. 22, a Kateřiny, rozené Řeřichové z Kublova č. 9	Marie Lišková, dcera havíře Barbora (Kchajbová), žena havíře; obě z Hudlic
12./12. 5. 1850	Petr Cingr	-	Anna, dcera Jakuba Cingra, šafáře z Hudlic č. 50, a Anny, rozené Kuldomrové z Hudlic; vdova po + Františku Hejtmánkovi, nádeníkovi a domkaři z Hudlic č. 110	Josef Patera, krejčí z Hudlic Veronika Sýkorová, vdova po havíři z Hudlic
8./9. 4. 1851	František ² Šlanc	-	Marie, dcera Antonína Šlance, podruha z Hudlic č. 110, a Anny rozené Součkové z Hudlic č. 13	(Franz Werhaut), havíř a domkař Jan (Skaba), kovář Františka Dvořáková, vdova po havíři, všichni z Kunčic

57 SOA Praha, Sběrka matrik. Matrika narozených obce Hudlice 5 (1828–1839), s. 82; Hudlice 6 (1839–1848), s. 1, 15, 23, 25, 83; Hudlice 7 (1849–1858), s. 26, 38, 58, 74, 135, 166; Hudlice 15 (1858–1876), s. 23, 56, 94.

29./29. 8. 1852	Václav Mestek	Jan Mestek, havíř z Hudlic č. 110, syn Antonína Mestka, mistra havíře a Kateřiny, dcery Vojtěcha Vrby, havíře z Mnišku č. 87	Anna, dcera Jana Hoška, vojenského vysloužilce a pucíře ³ z Hudlic č. 28, a Kateřiny, dcery Josefa Řeřichy, domkaře z Kublova	Václav Olič, nádeník Marie Vlasáková, žena havíře oba z Hudlic
29./30. 9. 1853	Antonín Čermák	Antonín Čermák, hutník z Hudlic č. 115, syn Libora Čermáka, domkaře v Hudlicích č. 121, a Kateřiny, dcery Matěje Lebra, domkaře z Otročiněvsi č. 27	Marie, rozena Kuldomrová, dcera Josefa Kuldomra, nádeníka v Hudlicích č. 113 a Ludmily, dcery Jana Friče, podruha v Hudlicích č. 103	Antonín (Poderas), slévač v Hudlicích Kateřina Kulhánková, manželka Václava Kulhánka, havíře a domkaře v Hudlicích
11./12. 8. 1856	Jan ⁴	Jan Hejtmánek, dělník z Hudlic č. 110, syn Františka Hejtmánka, skotáka z Hudlic č. 50, a Anny, dcery Jakuba Cingra, šafáře z Hudlic č. 50	Josefa, rozená Hrubá, dcera Antonína Hrubého, domkaře a havíře z Hudlic č. 88, a Marie, dcery Jakuba Štěpánka, domkaře z Hudlic č. 88	Jan Kočí, syn Prokopa Kočího, slévače z Hudlic Marie Paterová, manželka Antonína Patery, slévače z Hudlic
19./20. 12. 1857	Marie			Marie Paterová, manželka Antonína Petery, domkaře a slévače z Hudlic Jan Kočí, slévač z Hudlic
3./3. 5. 1859	Antonín			Antonín Patera, domkař a slévač z Hudlic Anna Sívá, dcera Prokopa Kočího, domkaře a slévače z Hudlic
30./30. 12. 1860	Prokop			Jan Kočí, slévač z Hudlic Marie Paterová, manželka Antonína Patery, slévače z Hudlic
7./8. 9. 1862	Bernard			Antonín Patera, slévač z Hudlic Anna Kořená, dcera Jana Kočího, slévače z Hudlic
9./10. 5. 1864	Anna			Anna Kočová, dcera Prokopa Kočího, slévače z Hudlic Marie Paterová, žena Antonína Patery, slévače z Hudlic
25./25. 1. 1866	Dominik			Dominik (Stoič), slévač z Hudlic č. 58 Marie Paterová, žena Antonína Patery, slévače z Hudlic

1 Jména v závorkách jsou v matrice špatně čitelná. Jedná se zpravidla o vlastnoruční podpisy osob.

2 U tohoto dítěte farář zaznamenal, že se jedná o prvorozeného syna.

3 Pucíř, také čistič nebo cidič z německého der Putzer. Jan JINDRA, *Slovníček kazimluví, chybných slov nečeských a jinojazyčných, užívaných v různých řemeslech, zejména oněch, jež se zabývají zpracováním kovů a dřeva*. Praha 1921.

4 „Jan Hejtmánek s Josefou Hrubou teprve dne 15. července 1856 oddán byl dle knihy oddaných od r. 1856, sv. VI., s. 8. Tady se za otce tohoto dítěte přihlašuje svým podpisem. Jan Hejtmánek, otec; Jan Malý, svědek; František (Chelínek), svědek“

Tab. 2 Sňatky uzavřené v domě č. 110 v letech 1828–1863⁵⁸

Datum sňatku	Ženich	Nevěsta	Svědci
9. 11. 1841	Josef Lejbl, syn zemřelého Martina Lejbla, domkaře z Trubské č. 15, a Kateřiny Humelové z Trubské č. 36; 30 let, svobodný	Anna Hrubá, dcera Barbary Hrubé ze Svaté; 27 let, svobodná	(Václav Beneš), vozač (Jan Prokeš), tkadlec; oba z Hudlic

Tab. 3 Zemřelí v domě č. 110 v letech 1828–1863⁵⁹

Datum úmrtí/ pohřbu	Jméno zemřelého/ho	Věk	Příčina úmrtí
31. 7./2. 8. 1837	Marie, dcera Tomáše Kohouta, nádeníka	4 roky	?
9./12. 5. 1854	Kateřina Lebrová, vdova po zemřelém Františkovi Lebrovi, zedníkovi z Hudlic č. 114, dcera Františka Kunce, nádeníka z Hudlic č. 32	49 let	souchotě
26./28. 8. 1863	Anna Hejtmánková, vdova po Františku Hejtmánkovi, přidavači při peci z Hudlic č. 110, dcera Jakuba Cingra, šafáře z Hudlic č. 50	57 let, 1 měsíc, 6 dní	podebrání střev v důsledku úplavice

Tab. 4 Děti Petra Cingra⁶⁰

Jméno	Datum narození	Místo narození	Kmotři	Datum úmrtí	Příčina smrti
Anna	29. 8. 1877	Bohosudov	Marie Lamerová, žena Martina Lamera, horníka v Bohosudově č. 146	?	?
Marie	22. 1. 1879	Bohosudov	Marie Lamerová, žena horníka Martin Lamer, horník, oba z Trnovan č. 146	27. 6. 1879	zápal plic
František	10. 4. 1880	Bohosudov	Marie Tůmová ze Sobědruh č. 2	?	?
Františka	4. 6. 1881	Bohosudov	Tereza Dorflerová, domkařova žena ze Svádova č. 29	11. 7. 1881	„slabost k životu“

58 SOA Praha, Sběrka matrik. Matrika oddaných obce Hudlice 11 (1833–1856), s. 17.

59 SOA v Praha, Sběrka matrik. Matrika zemřelých obce Hudlice 13 (1834–1858), s. 10 a 56; Hudlice 19 (1857–1879), s. 65.

60 SOA Litoměřice, Sběrka matrik, Matriky narozených obce Bohosudov 10/10 (1869–1879), s. 219 a 262; 10/11 (1879–1887), s. 17 a 39; Matrika zemřelých obce Bohosudov 10/15 (1873–1893), s. 80 a 111; Matrika narozených obcí Bystřice a Dubí 128/36 (1883–1891), s. 44; SOA v Praze, Sběrka matrik, Matrika narozených obce Nižbor 23 (1859–1887), s. 187. Matrika zemřelých obce Hudlice 25 (1879–1905), s. 98–99; Matrika zemřelých obce Nižbor 26 (1866–1888), s. 181. ZAO, Sběrka matrik, Matrika narozených obce Moravská Ostrava, Inv. č. 10755, sig. MO i 57 (1905–1907), s. 455.

Kateřina			Marie Prošková, manželka Františka Proška, hutníka z Nové Huti	?	?
Vilhelmína (dvojčata)	10. 10. 1882	Stradonice	Kateřina Špringlová, dcera Františka Špringla, domkaře ze Stradonic	17. 2. 1883	psotník
Julie	10. 4. 1885	Dubí u Teplíc	M. Lanor	24. 6. 1885	?
Růžena	27. 10. 1891	Hudlice	?	21. 11. 1891	„vyraženina na těle“
Petr	1. 5. 1903	Těšín	Josef Hybeš, redaktor z Brna	1974	?
Alois	29. 5. 1906	Moravská Ostrava	Josef Hybeš, redaktor z Brna Vilemína, jeho manželka	1943?	?

Tab. 5: Chronologický a geografický přehled života Petra Cingra

Období	Místo	Události	Prameny	Literatura
1850–1864	Hudlice	Dětství	Matriky, memoáry, vzpomínky ¹	Matějček ² , Jiřík ³
1864–1869	Boušovice u Terezína, Počáply u Mělníka	Práce ve stavebnictví a zemědělství	Memoáry, vzpomínky	Jiřík
1869–1871	Krakow, Vídeň, Praha	Vojenská služba	Memoáry, vzpomínky	Matějček, Jiřík
1871	Stará Huť u Berouna, Nový Jáchymov	Práce v huti	Memoáry, vzpomínky	Jiřík
1872	Nučice, Březové Hory	Práce horníka	Memoáry, vzpomínky	Matějček, Jiřík
1873	Stradonice - Nižbor	Práce v hutích, sňatek s Františkou Špringlovou	Matriky	Matějček, Jiřík
1873–1882	Bohosudov (dnes součást Krupky)	Práce horníka, narození čtyř dětí Anny, Marie, Františka, Františky, úmrtí dcer Marie a Františky	Matriky, memoáry, vzpomínky	Matějček, Jiřík
1882–1883	Stradonice (dnes součást Nižboru)	Nouzový pobyt rodiny po vyhoštění z ústeckého kraje; narození dcer dvojčat Kateřiny a Vilhelmíny (1882); úmrtí dcery Vilhelmíny (1883)	Matriky, memoáry, vzpomínky	Matějček, Jiřík
1883–1885	Bystřice u Teplíc, Dubí	Práce ve válcovně u Zuckmantlů v Teplících; věznění a odsouzení za nedovolené spolčování; narození a úmrtí dcery Julie (1885)	Memoáry, vzpomínky, rozsudek soudu	Matějček, Jiřík
1885–1891	Kerhartice	Práce horníka na dole Concordia v Sasku	Matriky, memoáry, vzpomínky	Matějček, Jiřík
1891–1892	Hudlice	Nucený pobyt v rodné vsi po vyhoštění ze Saska, narození a úmrtí dcery Růženy (1891)	Memoáry, vzpomínky, matriky, vzpomínky a fotografie Josefa Pospíšila	Matějček, Jiřík

1892–1893	Most, Trnovany	Práce redaktora Na zdaru, úmrtí manželky Františky	Matriky, memoáry, vzpomínky, vzpomínky Josefa Pospíšila	Matějček, Jiřík
1893–1896	Moravská Ostrava	Redaktor, předseda spolku Prokop	Memoáry, vzpomínky, korespondence	Adamčík ⁴ , Matějček, Jiřík
1896–1905	Těšín	Redaktor, odborář, poslanec říšské rady, uzavření druhého manželství (1903), narození syna Petra (1903)	Memoáry, vzpomínky, domovní knihy, stenografické protokoly z říšské rady, schůzí dělnických organizací, policejní relace a zprávy	Jiřík
1905–1920	Moravská Ostrava	Redaktor, odborář, poslanec říšské rady, narození syna Aloise (1906), získání domovského práva v Moravské Ostravě (1915)	Memoáry, vzpomínky, matriky, stenografické protokoly z říšské rady, schůzí dělnických organizací, policejní relace a zprávy, domovní knihy, sčítací operáty sčítání obyvatelstva 1910	Jiřík, Matějček, Grobelný ⁵
1920	Vídeň	Sedmdesáté narozeniny, úmrtí	Memoáry, vzpomínky	Jiřík, Matějček, Grobelný
1920–2016		Posmrtný život Petra Cingra; další osudy rodiny Petra Cingra	Memoáry, vzpomínky, novinové články, domovní knihy, sčítací operáty sčítání obyvatelstva 1921, rozhovor s vnukem Petrem Cingrem	

1 Pod názvem memoáry a vzpomínky jsou shrnuty dobové články o Petru Cingrovi, které vyšly k jeho 60. a 70. narozeninám, nekrology a brožura vydaná při příležitosti odhalení památníku Petra Cingra v roce 1921, která shrnuje texty výše zmíněných dobových článků, a vzpomínky syna Petra.

2 Jiří MATĚJČEK, *Petr Cingr*. Ústí nad Labem 1983.

3 Karel JIŘÍK, *Petr Cingr*, in: *Člověk v Ostravě v XIX. století*. Eds. M. Myška a A. Zárický, Ostrava 2007, s. 189–208.

4 Stanislav ADAMČÍK, *Petr Cingr na Ostravsku v l. 1893–1897*, Slezský sborník 52, 1954, s. 319–352.

5 Andělín GROBELNÝ, *Petr Cingr v zrcadle ostravského tisku 1920*, Slezský sborník 69, 1971, s. 154–170.